

Сергій В'ячеславович КОЗИР

Аспірант кафедри політології,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ, 04655, Україна

E-mail: s.kozyr@ukma.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5742-8167>

Serhiy KOZYR

Ph.D. student of the Department of Politology,
National University of Kyiv-Mohyla Academy,
2 Skovorody Str., Kyiv,
04070, Ukraine

УДК 352.075.2

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Received 10 January 2024; revised 17 February 2024; accepted 20 February 2024

DOI: 10.15421/352406

Анотація

Статтю присвячено узагальненню підходів до вимірювання чинників, що формують конкурентоспроможність територій, та виокремлення у загальній системі індикаторів тих, які дають можливість оцінити потенціал майбутнього відновлення України. Автором визначено, що конкурентоспроможність територій як категорія характеризується такими ознаками, як порівнянність, комплексність, інтегрованість, відносність. В роботі порівнюються складові розрахунку інтегральних показників конкурентоспроможності країн, міст та територій, зокрема Індексу глобальної конкурентоспроможності; Міжнародного рейтингу глобальних міст, Індексу економічної свободи, Індексу людського розвитку. Автором зроблено висновок, що для методологій вимірювання проаналізованих індексів характерними є спільні сфери аналізу базових показників, що характеризують стан чинників формування конкурентоспроможності – це показники якості інститутів врядування; макроекономічної стабільності; розвитку людського потенціалу; ефективності ринків; фінансового та інноваційного потенціалу. В той же час новітні підходи міжнародних організацій та рейтингових агентств до оцінки майбутнього потенціалу країн, готовності їх до відродження після криз, трансформацій до нової економіки, прогнозу майбутнього потенціалу місту враховують показники довіри громадян до інститутів врядування, довгострокове бачення і готовність інститутів врядування до гнучких змін в умовах Четвертої промислової революції; оновлення змісту освіти і довгострокові інвестиції в освіту і науку, готовність до впровадження цифрових технологій, циркулярної економіки, альтернативної енергетики, забезпечення гендерної рівності, різноманіття та інклюзивної. Проведений аналіз, позиції України в міжнародних рейтингах оцінки конкурентоспроможності країн та міст значно знизилися на тлі війни. Автором виокремлено у загальній системі індикаторів оцінки конкурентоспроможності тих, які дають можливість сформувавши потенціал майбутнього відновлення України на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в Індустрії 4.0. та 5.0.

Ключові слова: *конкурентоспроможність, територій, відновлення, інститути врядування, індикатори, макроекономічна стабільність, розвиток людського потенціалу.*

FORMATION OF A SYSTEM OF INDICATORS FOR EVALUATING THE POTENTIAL OF FUTURE RECOVERY

Abstract

The article is devoted to the generalization of approaches to measuring the factors that shape the competitiveness of territories, and to the identification of those in the general system of indicators that make it possible to assess the potential of Ukraine's future recovery. The author determined that the competitiveness of territories as a category is characterized by such features as comparability, complexity, integration, relativity. The work compares the components of the calculation of integral indicators of the competitiveness of countries, cities and territories, in particular the Global Competitiveness Index; International ranking of global cities, Index of economic freedom, Index of human development. The author concluded that the methodologies for measuring the analyzed indices are characterized by common areas of analysis of basic indicators that

characterize the state of the factors of competitiveness formation - these are indicators of the quality of governance institutions; macroeconomic stability; development of human potential; efficiency of markets; financial and innovative potential. At the same time, the latest approaches of international organizations and rating agencies to assessing the future potential of countries, their readiness for revival after crises, transformations to a new economy, forecasting the future potential of the city take into account indicators of citizens' trust in governance institutions, long-term vision and readiness of governance institutions for flexible changes in the conditions of the Fourth Industrial Revolution; updating the content of education and long-term investments in education and science, readiness for the implementation of digital technologies, circular economy, alternative energy, ensuring gender equality, diversity and inclusiveness. The analysis shows that Ukraine's position in international rankings of the competitiveness of countries and cities has significantly decreased on the background of the war. The author singled out in the general system of indicators of competitiveness assessment those that make it possible to form the potential of the future recovery of Ukraine based on the principles of sustainable development and ensuring competitive leadership in Industry 4.0. and 5.0.

Keywords: *competitiveness, territories, recovery, governance institutions, indicators, macroeconomic stability, development of human potential.*

Постановка проблеми.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року мало далекосяжні соціальні, економічні, політичні та іміджеві наслідки для нашої країни, що безумовно загострює питання поточного та майбутнього стану як міжнародної конкурентоспроможності України в цілому, так і конкурентних позицій її територій у вимірах привабливих умов для ведення бізнесу та комфортних умов для життя людей.

Конкурентоспроможність територій ґрунтується на здатності міст/регіонів/держав залучати і продовжувати економічну діяльність, виробляти товари та послуги, які відповідають вимогам більш широких регіональних, національних і міжнародних ринків, забезпечувати високий рівень життя для своїх громадян, порівняно з громадянами інших країн, продукувати та поглинати інновації, утворювати конкурентоспроможні кластери, забезпечувати високу продуктивність праці, а також забезпечувати інституційні умови для прямої демократії та місцевої автономії прийняття рішень.

Найбільш популярними моделями оцінки конкурентоспроможності національної економіки, що ґрунтуються на теорії конкурентоспроможності територій є Індекс глобальної конкурентоспроможності GCI (Global Competitiveness Index); Міжнародний рейтинг глобальних міст GCI (Kerney; Global Cities Index), Індекс ділової конкурентоспроможності

BCI (Business Competitiveness Index); Рейтинг конкурентоспроможності IMD (Institute of Management Development); Індекс економічної свободи IEF (The Heritage Foundation & The Wall Street Journal); Індекс людського розвитку HDI (ООН); Світові індикатори державного управління WGI (Група Світового банку) тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. До авторів західної наукової школи, які досліджують територіальну конкурентоспроможність слід віднести Р.Каманьї, Р.Чешпіра та Р.Гордона, М.Портера, М.Шотара, П.Кругмана, Д.МакФетріджа та Дж.Япа.

Питання методології визначення рейтингів країн за рівнем їх конкурентоспроможності та вимірювання складових, що визначають даний інтегрований показник, розглядаються в роботах К.Шваба (Klaus Schwab), С.Західі (Saadia Zahidi), Р.Лохмейра (Rudolph Lohmeyer), Б.Букстафф (Brenna Buckstaff), М.Лонгі (Michele Longhi), С.Яхана (Selim Jahan).

Проте, саме питання визначення факторів, що обумовлюють відновлення міжнародної конкурентоспроможності територій, постраждалих від війни та відповідних соціально-економічних наслідків збройної агресії, все ще залишається недостатньо дослідженим та розвинутих у вітчизняній науковій базі.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є узагальнення підходів до вимірювання чинників, що формують конкурен-

тоспроможність територій, та виокремлення у загальній системі індикаторів тих, які дають можливість оцінити потенціал майбутнього відновлення України.

Виклад основного матеріалу.

Конкурентоспроможність територій як категорія характеризується такими ознаками, як порівнянність (оцінка рівня конкурентоспроможності має значення лише у форматі порівняння з іншими суб'єктами того ж рівня економічної системи), комплексність (узагальнюючі існуючі підходи до визначення конкурентоспроможності територій можна стверджувати про необхідність врахування комплексу факторів, що обумовлюють привабливість територій для ведення бізнесу та комфортність життя населення на даній території), інтегрованість (загальний рівень конкурентоспроможності, потребує інтеграції аналітичних показників, що характеризують сфери її формування), відносність (різноманіття одиниць виміру аналітичних показників, що характеризують сфери формування загальної конкурентоспроможності, потребує їх унормування та приведення до стану відносних

одиниць, що в кінцевому рахунку формує відносіть загального показника конкурентоспроможності).

Починаючи з 1979 року серія звітів Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) про глобальну конкурентоспроможність має на меті розширити погляди політиків, бізнесу та громадськості на те, щоб дивитися не тільки на зростання, але й на підвищення економічної продуктивності та ширшої стійкості країн. Традиційна методологія оцінки GCI включає 113 показників, поєднаних у 12 груп за такими сферами аналізу: Якість інститутів; Інфраструктура; Макроекономічна стабільність; Здоров'я і початкова освіта; Вища освіта і професійна підготовка; Ефективність на ринку товарів і послуг; Ефективність на ринку праці; Розвиненість фінансового ринку; Рівень технологічного розвитку; Розмір внутрішнього ринку; Конкурентоспроможність компаній; Інноваційний потенціал. Динаміка рейтингових позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності представлено на рисунку 1.

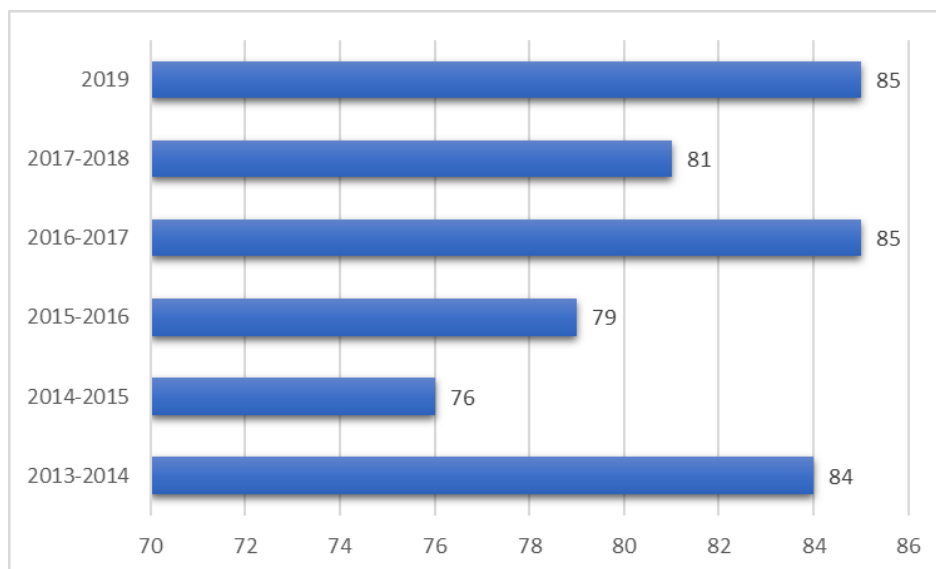

Рис. 1. Динаміка рейтингових позицій України за Індексом глобальної конкурентоспроможності, 2013-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Schwab 2013; Schwab 2014; Schwab 2015; Schwab 2016; Schwab 2017; Schwab 2019].

Одна третина показників, що формують Інтегральний показник GCI представляє собою статистичні дані країн, дві третини показників формувалося на основі експертних оцінок.

У 2020 році на тлі спалаху пандемії COVID-19, що призвела до глобальної кризи охорони здоров'я та глибокої економічної рецесії, Всесвітній економічний форум вперше поставив питання про зміну методики оцінок у бік відродження та трансформації країн у часи, коли вони відновлюються після криз та перепроєктовують свої економічні системи для підвищення людського розвитку та сумісності з навколишнім середовищем. Понад 200 лідерів з уряду, бізнесу та громадянського суспільства були залучені до процесу формування Глобального рейтингу конкурентоспроможності країн (GCI) - 2020, щоб сформувати нове бачення, розробити нові стандарти та стимулювати масштабовані спільні дії в чотирьох глибоко взаємопов'язаних сферах: 1) економічне зростання, відродження та трансформація; 2) праця, заробітна плата та створення робочих місць; 3) освіта, навички та навчання; 4) різноманітність, інтеграція, справедливість і соціальна справедливість [Schwab 2020].

Міжнародний рейтинг глобальних міст, розроблений Кернеу (GCI), — це показник, який кількісно визначає ступінь, за яким місто може залучати, утримувати та генерувати глобальні потоки капіталу, людей та ідей. Ці глобальні міста служать центрами соціальної, політичної та економічної активності, що відображає динамічне глобальне середовище [Lohmeyer et al. 2023].

У 2022 році GCI оцінює поточну ефективність (Global Cities Index: current performance) 156 міст у всьому світі за 29 метриками по п'яти напрямках: *ділова активність* (30%): рух капіталу, динаміка ринку, присутність великих компаній; *людський капітал* (30%): рівні освіти; *обмін інформацією* (15%): доступ до інформації через Інтернет та інші ЗМІ; *культурний досвід* (15%): доступ до великих спортивних заходів, музеїв та інших виставок; *політична участь* (10%): політичні заходи, аналітичні центри та посольства; та майбутній потенціал міст (Global Cities Outlook: future potential) —

за 13 метриками чотирьох напрямків виміру: *особисте благополуччя* (25%): безпека, охорона здоров'я, нерівність та стан навколишнього середовища; *економіка* (25%) — довгострокові інвестиції та ВВП; інновації (25%) — інноваційне підприємництво, приватні інвестиції та бізнес-інкубатори; *врядування* (25%) — проксі/передумови для довгострокової стабільності через прозорість, якість бюрократії, простота ведення бізнесу [Lohmeyer et al. 2023].

У 2023 році Міжнародний рейтинг Global Cities Report третій рік поспіль включив місто Київ до рейтингів «Глобальний індекс міст» (GCI) та «Глобальний прогноз міст» (GCO). У рейтингу GCI столиця України посіла 92 зі 156 міст світу. Нажаль, суттєво погіршилася на тлі війни росії проти України рейтинг Глобального прогнозу міст для нашої столиці — рейтинг Києва впав з 75 до 152 позиції. Динаміка рейтингової позиції Києву у Глобальному індексу міст представлено на рисунку 2.

Індекс економічної свободи зосереджується на чотирьох ключових аспектах економічного та підприємницького середовища, які зазвичай контролюють уряди: верховенство права, розмір уряду, ефективність регулювання та відкритість ринку.

Оцінюючи умови в цих чотирьох категоріях, Індекс вимірює 12 конкретних компонентів економічної свободи, оцінки за якими обчислюються за рядом підзмінних, а саме: *право власності* (ризик експропріації; дотримання прав інтелектуальної власності; якість забезпечення виконання контрактів, прав власності та правозастосування); *судова ефективність* (судова незалежність, якість судового процесу; уявлення про якість державних послуг та незалежність державної служби); *чесність уряду* (сприйняття корупції, ризик підкупу; контроль корупції, включаючи «захоплення» держави елітами та приватними інтересами); *податковий тягар* (найвища гранична ставка податку на доходи фізичних осіб; найвища гранична ставка податку на прибуток підприємств; загальний податковий тягар у відсотках до ВВП); *державні витрати*; *фіскальне здоров'я* (середній дефіцит у відсотках від ВВП за останні три роки та борг у відсотках від ВВП); *свобода бізнесу* (доступ до електро-

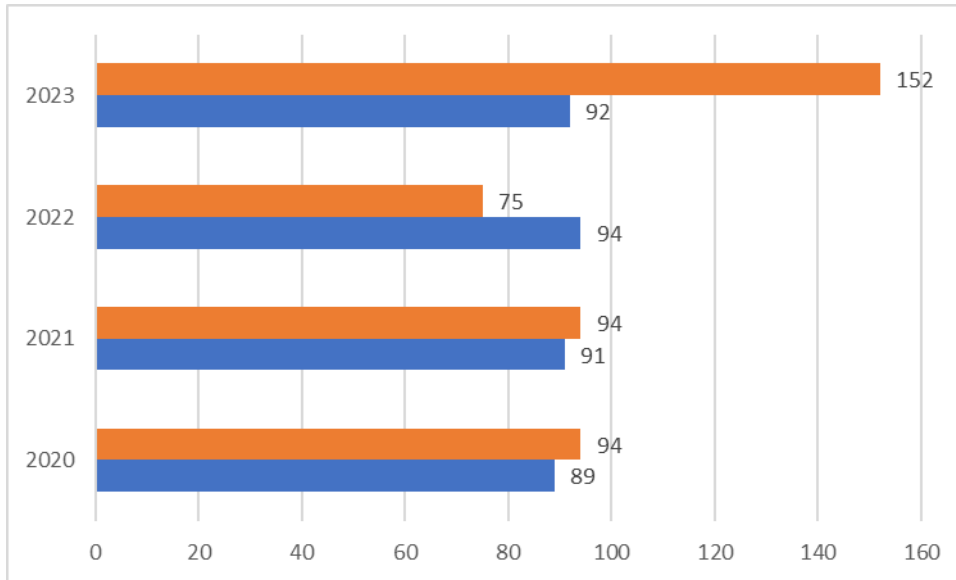

Рис. 2. Динаміка рейтингової позиції Києва у рейтингах "Глобальний індекс міст" (GCI) та "Глобальний прогноз міст" (GCO), 2020-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Lohmeyer et al. 2023].

енергії, ризик бізнес-середовища, нормативна якість і економічна інтеграція жінок); *свобода праці* (мінімальна заробітна плата; право на асоціації; оплачувана щорічна відпустка; строк попередження про звільнення за скороченням штату, вихідна допомога при звільненні за скороченням штатів, продуктивність праці, рівень участі в робочій силі, обмеження

щодо понаднормової роботи та звільнення за скороченням штату дозволено); *монетарна свобода*; *свобода торгівлі* (середньозважений ставка торгового тарифу, якісна оцінка нетарифних бар'єрів); *свобода інвестицій*; *фінансова свобода*. Динаміку позицій України у Рейтингу економічної свободи представлено на рисунку 3.

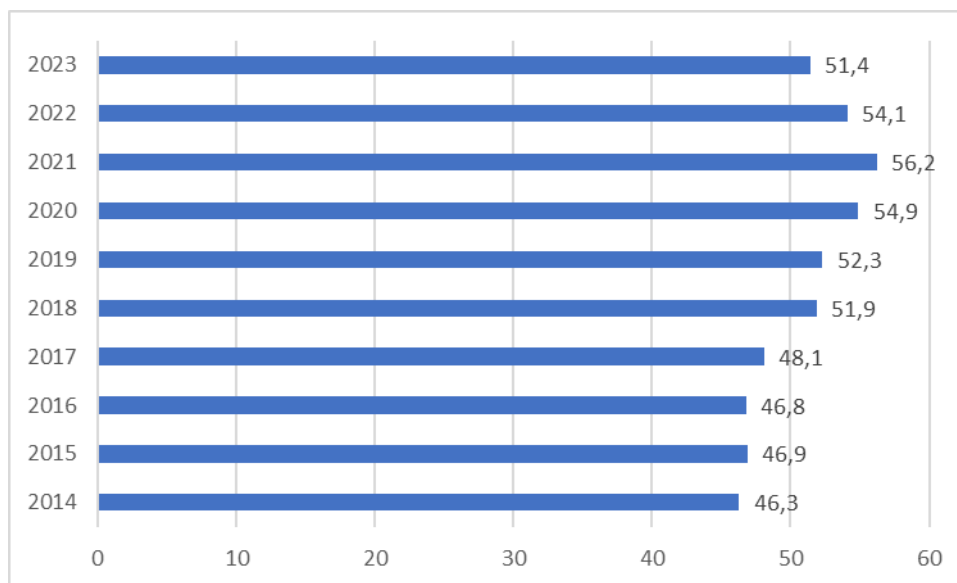

Рис. 3. Динаміка позицій України у Рейтингу економічної свободи, 2014-2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Kim et al. 2023].

Індекс людського розвитку (HDI) застосовується для порівняльної характеристики досягнень різних країн у наділенні своїх громадян можливостями прожити довге і здорове життя, отримати добру освіту і забезпечити належний рівень доходів для себе і своєї родини. HDI – це комплексний показник, основними складовими якого є індекс бажаної трива-

лості життя (тривалість життя від народження), індекс освіти, ВВП (на душу населення). Методологія вимірювання даного індексу заснована на об'єктивних статистичних показниках. В центрі вивчення знаходиться людина в кожній окремій країні. Динаміку позицій України за даним показником представлено на рисунку 4.

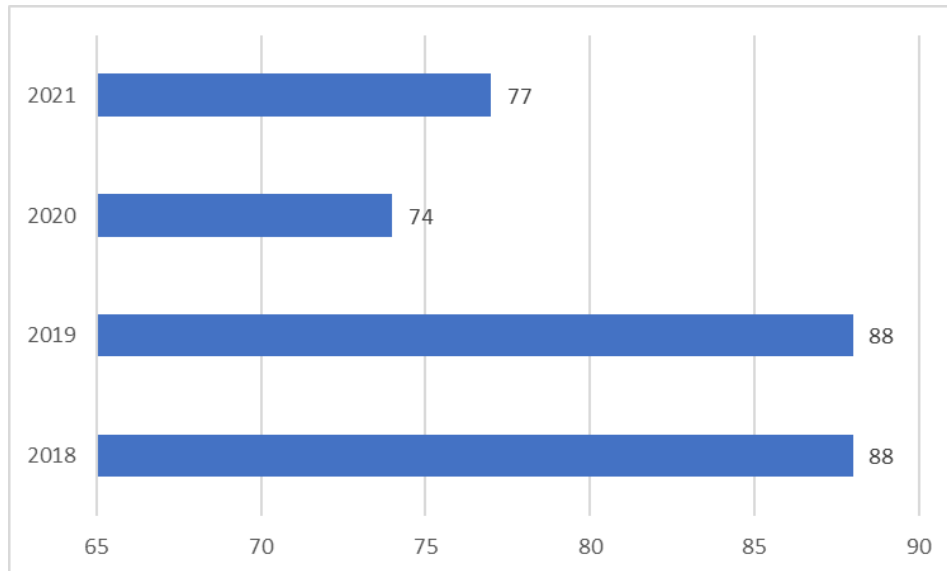

Рис. 4. Динаміка позицій України за рейтингом Індексу людського розвитку, 2018-2021 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [Jahan 2018; Conceição 2019; Conceição 2021; Conceição 2022].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведений порівняльний аналіз найбільш поширених інтегральних індексів оцінки конкурентоспроможності країн/міст/територій дає можливість визначити спільні для методології їх вимірювання сфери аналізу базових показників, що характеризують стан чинників формування конкурентоспроможності – це показники якості інститутів врядування; макроекономічної стабільності; розвитку людського потенціалу; ефективності ринків; фінансового та інноваційного потенціалу. В той же час новітні підходи міжнародних організацій та рейтингових агентств до оцінки майбутнього потенціалу країн, готовності їх до відродження після криз, трансформацій до нової економіки, прогнозу майбутнього потенціалу місту враховують показники довіри

громадян до інститутів врядування, довгострокове бачення і готовність інститутів врядування до гнучких змін в умовах Четвертої промислової революції; оновлення змісту освіти і довгострокові інвестиції в освіту і науку, готовність до впровадження цифрових технологій, циркулярної економіки, альтернативної енергетики, забезпечення гендерної рівності, різноманіття та інклюзивної.

Проведений аналіз показав, що позиції України в міжнародних рейтингах оцінки конкурентоспроможності країн та міст значно знизилися на тлі війни. В той же час, розуміння необхідності виокремлення у загальній системі індикаторів оцінки конкурентоспроможності тих, які дають можливість сформувати потенціал майбутнього відновлення України на основі принципів сталого розвитку та забезпечення конкурентного лідерства в

Індустрії 4.0. та 5.0., обумовлює узагальнення наступної системи показників *базового та прискореного відновлення*: Соціально-економічна ефективність управління територією/ регіоном (Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту; Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу в економіку території; Кількість підприємств малого та середнього бізнесу на 1000 осіб наявного населення; Кількість проектів розвитку, що реалізуються на території об'єднаної громади; Обсяг фінансування проектів розвитку, що реалізуються на території об'єднаної громади; Рівень участі населення в робочій силі; Рівень безробіття за методологією МОП; Навантаження на 1 вільне робоче місце; Коефіцієнт співвідношення між кількістю випадків вибуття та прибуття населення; Питома вага інноваційно активних підприємств); Демографічна ситуація (Демографічне навантаження на 1000 осіб працездатного віку; Контингент, який потребує соціальної підтримки; Кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб); Якість та доступність публічних послуг (Частка ЦНАП, які запровадили надання адміністративних послуг в електронному вигляді; Частка домогосподарств, що мають доступ до фіксованої широкопasmугової мережі Інтернет, у загальній

кількості домогосподарств об'єднаної територіальної громади; Кількість лікарів загальної практики - сімейних лікарів на 1000 осіб наявного населення на кінець року; Кількість осіб, охоплених соціальними програмами та послугами, що фінансуються за кошти місцевого бюджету); Усунення руйнувань, отриманих внаслідок бойових дій. Створення комфортних умов для життя (Рівень забезпечення житлом населення, яке потребує покращення житлових умов, % від чисельності населення, що перебуває на квартирному обліку; Питома вага відновлених об'єктів водопостачання та водовідведення, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів водопостачання та водовідведення; Питома вага відновлених об'єктів електро- та газопостачання, % від загальної кількості зруйнованих (пошкоджених) внаслідок бойових дій об'єктів електро- та газопостачання); Екологічна безпека та збалансоване природокористування (Територія, охоплена дією автоматизованої системи моніторингу довкілля; Темп росту (скорочення) викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення).

Бібліографічні посилання / References

- Conceição, P. (2019). *Human development report 2019: Beyond income, beyond averages, beyond today: Inequalities in human development in the 21st Century*. UNDP.
- Conceição, P. (2021). *Human development report 2020: The next frontier - human development and the Anthropocene*. UNDP.
- Conceição, P. (2022). *Human development report 2021/2022: Uncertain Times, unsettled lives: Shaping our future in a transforming world*. UNDP.
- Jahan, S. (2018). *Human development indices and indicators: 2018 statistical update*. UNDP.
- Kim, A.B., Tyrrell, P., & Roberts, K.D. (2023). *2023 Index of Economic Freedom. 2023 Index of Economic Freedom*. The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/index/about>
- Lohmeyer, R., Buckstaff, B., & Longhi, M. (2023). *The distributed geography of opportunity: The 2023 Global Cities Report*. Kearney. <https://www.kearney.com/service/global-business-policy-council/gcr/2023-full-report>
- Schwab, K. (2013). *The Global Competitiveness Report 2013-2014*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2014). *The Global Competitiveness Report 2014-2015*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2015). *The Global Competitiveness Report 2015-2016*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2016). *The Global Competitiveness Report 2016-2017*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2017). *The Global Competitiveness Report 2017-2018*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2019). *The Global Competitiveness Report 2019*. World Economic Forum.
- Schwab, K. (2020). *The Global Competitiveness Report Special Edition 2020*. World Economic Forum.